

DE REFORMATIE

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN
HET GEREFORMEERDE LEVEN

DIE UWE JEUGD VERNIEUWT ALS EENS ARENDS PSALM 103:3

Onder redactie van Ds E. Th. v. d. Born, Prof. P. Deddens, P. Groen, Prof. Dr H. J. Jager en Prof. C. Veenhof.

Het nadrukken van de inhoud van dit blad is verboden overeenkomstig de Wet op het Auteursrecht.

Medewerkers: Ds F. A. den Boeft, Helpman; Drs R. H. Bremmer, Zwolle; Ds J. v. Bruggen, Assen; Drs D. J. Buwalda, Kampen; Drs L. Doekes, Hilversum; Ds D. van Dijk, Groningen; Ds J. Francke, Rotterdam; K. van Huizen, Groningen; A. Janse, Breda; Dr P. Jasperse, Leiden; Ds B. Jongeling, Apeldoorn; Ds H. Knoop, Rotterdam; Ds J. Meester, Amsterdam; Mr Dr J. Meulink, Enschede; Drs H. M. Mulder, Kampen; Rudolf van Reest; Dr G. K. Schoep, Den Haag; A. Schilder, Den Haag; Ds H. J. Schilder, Utrecht; Ds J. Smelik, Groningen; Ds J. P. v. d. Stoel, Grootegast; D. Stroo, Bussum; Prof. Dr C. van Til, Philadelphia, Pa, U.S.A.; Ds G. Visé, Kampen; Ds C. Vonk, Schiedam; Ds F. de Vries, 's-Gravenhage; Ds D. K. Wielenga, Rotterdam; A. Zijlstra, Groningen.

Alle stukken bestemd voor de Redactie: Prof. P. DEDDENS, Spoorakade 7, Kampen; voor medewerkers: rechtstreeks aan hen of aan de administratie.

Adm.-adres: Oosterbaan & Le Cointre N.V., Goes, Tel. 2424 — Postrek. Nummer 406040 ten name van „DE REFORMATIE“, GOES.

Abonn.: f 4.50 per halfj., buitenl. f 11,— per jaar; losse nummers 20 cent, alles bij vooruitbetaling. Advertentiën: 20 cent per m.m.

INHOUD: Hoofdartikel: Goede orde? — Kerk leven: Over de naam der kerken. — De bibliotheek van wijlen Prof. Schilder. — Predikanten-conferentie. — Nagift Orgel-

fonds. — De eenheid der kerk. — Pol. en Soc. leven: Gemeenschap in de arbeid. 4. — Boekbespreking. — Perschouw. — Kerkenieuws.

AAN DE LEZERS.

Zoals reeds enkele jaren de gewoonte is, verschijnt in de vacantieperiode ons blad enige weken in een omvang van 4 pagina's.

DE ADMINISTRATIE.

GOEDE ORDE?

HOOFDARTIKEL

Korte Verklaring van de Kerkorde der Geref. Kerken, door Ds Joh. Jansen, 3e vermeerderde druk. J. H. Kok N.V., Kampen 1952.

Dit populaire handboek, door de Uitgever voorbeeldig verzorgd, bevat ontegenzeggelijk veel goeds. Toen ik het echter doorlas, werd ik onwillekeurig herinnerd aan de bekende kritiek van de man, die op de eerste bladzijde van een hem toegezonden werk schreef: „Dit boek bevat veel goeds en veel nieuws.“ Doch op pagina 2 er aan toevoegde: „Jammer maar, dat het goede niet nieuw, en het nieuwe niet goed is.“

Het goede in deze Korte Verklaring is niet nieuw. 't Kwam al voor in de eerste druk van 1923. De tweede editie bracht wat nieuws en wat slechts: de neerslag van de anti-Schriftuurlijke en anti-confessionele hiërarchische theorieën, door Dr H. H. Kuiper verkondigd, en door Dr Nauta en de synoden der gebonden kerken slaafs gevolgd en in praktijk gebracht. Terwijl in deze derde druk (waarvan, volgens het Voorbericht, Dr Nauta vóór het afdrucken de proeven heeft nagezien) wat niet goed is, blijkt gehandhaafd en uitgewerkt te zijn.

Dit spijt me zeer, en voor de gebonden kerken, en voor de schrijver. Voor de gebonden kerken: het „nieuwe kerkrecht“, in dit veelgebruikte boek gepropageerd, volgt principieel precies dezelfde koers als het huidige hiërarchische kerkrecht van de Ned. Herv. Kerk. Begrijpen de leiders in de gebonden kerken nu waarlijk niet, dat ze op deze wijze hard werken aan een toekomstige fusie met de Herv. Kerk, en bezig zijn, de kerkleden daarvoor te praepareren? Ik denk hier aan de vraag (eind 1944) van 'n voor-aanstaand synodocratisch man: „Waar zouden die bezwaarden, die zich aan de synode niet willen onderwerpen, straks terecht komen, in de Christelijke Gereformeerde of in de Hervormde Kerk?“ Als God het niet verhoedt, zien we nog eens de gebonden kerken, althans voor een aanzienlijk deel, terecht komen in de Hervormde Kerk.

Wat een verantwoordelijkheid, ook voor de auteur van deze Korte Verklaring! Hij deelde eens mede op een vergadering waar schrijver dezes mede tegenwoordig was, dat hij bij zijn studie over het kerkrecht eerst volgde de opvattingen, gangbaar in de kerken der Afscheiding. Dat hij daarna geheel gewonnen werd voor het Doleantie-kerkrecht, gelijk het met name door Dr F. L. Rutgers werd geleerd. Maar dat hij ten slotte onder sterke aandrang van Dr H. H. Kuiper zich had aangesloten bij diens zienswijze. Zo draaien we. En de gebonden kerken, waarin volgens de recente klacht van dr Schelhaas vooraanstaande mannen blijken te staan (zij verkondigden, aldus dr S., enormiteiten, en tasten wezen en grondslag van het Geref. kerkrecht aan) draaien willig mee om deze laatste tour de force.

't Gaat hier niet aan, alle bezwaren tegen Ds Jansen's boek stuk voor stuk te noemen: slechts enkele essentiële punten. Op bl. 135 wordt ter adstruatie van de mening, dat Handelingen 15 van een synode spreekt, zoals zonder reserve geschiedt door Dr Gros-

heide in zijn Commentaar op de Handelingen en minder kras door Ds Jansen, aangehaald de uitspraak van Calvijn: „hier wordt ons van Godswege de grondvorm en de regel voor het samenroepen van synoden voorgeschreven, wanneer zich geschillen voordoen, die anders niet bijgelegd kunnen worden.“ Punt. De zaak schijnt hiermee voor de heren, zoveel Calvijn betreft, afgedaan. Maar waarom citeert men niet verder? Want leest men zijn Institutie, dan blijkt Calvijn's opvatting van een synode of concilie geheel verschillend van 't geen men er thans onder wil verstaan. Daar drukt Calvijn zich (IV, 9) immers aldus uit, dat alle concilies onderzocht moeten worden met de weegschaal van mensen en engelen, namelijk het Woord des Heren. Werpt men hem tegen: „ge drukt zo alle conciliën neer, zodat het een ieder vrijstaat om aan te nemen of te verwerpen, wat de conciliën hebben vastgesteld“, dan antwoordt Calvijn: „allermint, maar ik zou willen, dat men telkens als men het besluit van een of ander concilie te voorschijn haalt, eerst naarstig overwoog in welke tijd het gehouden is, waarom het gehouden is, en met welke bedoeling en hoedanige mensen aanwezig geweest zijn; vervolgens dat men datgene, waarover het gaat, naar de regel der Schrift onderzoekt, en dat wel op deze wijze, dat het besluit der conciliën zijn gewicht hebbe, en als een voorlopig oordeel (praeiudicium) zij, maar toch niet het onderzoek, waarover ik sprak, verhinderde.“ Calvijn ziet dus een synodebesluit als een praeiudicium, als een voorlopig, voorgaand oordeel. Dat betekent: het volgende oordeel, het beslissend eindoordeel, is het recht van de aan Gods Woord getoetste consciëntie van ambtsdragers en overige kerkleden. Van een synodale macht gelijk waaraan men zich thans in de gebonden kerken onderwerpt, wil Calvijn also absoluut niet weten. — En als Ds Jansen uit den treure, op één bladzijde, 168, niet minder dan drie maal, verkondigt: de synodebesluiten hebben bindende kracht, want in Hand. 16:4 worden de Jeruzalemsse besluiten dan toch maar dogmata, d.i. ordonnantiën genoemd, dan vergeet men daarbij stereotiep het saillante punt, n.l. dat op de vergadering van Hand. 15, IN ONDERSCHIEDING VAN ALLE SYNODEVERGADERINGEN, de Apostelen tegenwoordig waren, en deze vergadering zonder zich te vergissen doen kon, waartoe volgens Ds Jansen zelf geen enkele kerkelijke vergadering daarna gerechtigd is (als zijnde feilbaar, deze druk, bl. 137), n.l. proclameren: „Het heeft de Heilige Geest en ons goedgedacht“ (Hand. 15:28).

Op bl. 166 en 167 betoogt de schrijver, dat Christus aan de plaatselijke kerk drieërlei macht schonk: de leermacht, de regeermacht en de tuchtmacht. Best. De kerkeraad van A oefent dus die macht uit over kerk A, die van kerk B over kerk B, die van kerk C over kerk C enz. Maar nu komen die kerkeraden samen door hun afgevaardigden in meerdere vergadering. Wat geschiedt er nu? Wel, zegt Ds Jansen, in die meerdere vergadering gebeurt iets ongewoons. Daar krijgt de kerkeraad van A ook macht (dezelfde macht die hij had over kerk A) over kerk B, kerk C, kerk D enz. Wel, zou men zeggen, dat is toch wat

wonders. Waar halen die kerkeraden, of liever hun afgevaardigden, die macht vandaan? Kijk, zegt Ds Jansen, dat zit zó. In die meerdere vergaderingen brengen de kerkeraden hun macht samen. Daar is dus cumulatieve macht. En zo hebben de generale synoden leermacht, regeermacht en tuchtmacht over alle kerken, principieel en in wezen dezelfde macht, welke Christus rechtstreeks aan de plaatselijke kerken schenkt en door middel van afvaardiging in de meerdere vergadering samenbrengt. Die macht is een van de kerken afgeleide, en nu in meerdere vergaderingen saamgebrachte of gecumuleerde macht.

Ja ja, zeggen we, dat is uw bekende synodocratische theorie. Maar mogen we, met voorbijgaan aan Uw tevergeefs, wijl apert onjuist gebleken beroep op Hand. 15 en 16:4, eens weten waar de Schrift deze dingen leert? Waar staat het, en noem nu maar op: dat de opzieners van de kerk van Corinthe ooit macht krijgen over de kerk van Rome, of die van Antiochië over Derbe of Lystra, of die van Sardes over Filadelfia? Als de apostel Paulus de kerk van Corinthe een lichaam van Christus noemt (1 Cor. 12:27, vertaling Grosheide, dat is dus qua lichaam een zichtbare groetheid, terwijl Ds Jansen herhaaldelijk de plaatselijke kerk noemt een openbaring van Christus' lichaam, welke onscriptuurlijke uitdrukking de kerk aanstonds in de wolken zet, en die door Dr A. Kuiper gebruikt werd als hulplijntje voor zijn pluriformiteits-theorie); als nu de apostel Paulus de kerk van Corinthe een lichaam van Christus noemt, met door Christus geschonken eigen ambtsdragers, aan dat speciale lichaam toegewezen, waar staat dan dat Christus die ambtsdragers gelijke macht geeft over andere lichamen, waartoe ze niet behoren? Heeft iemand in de kerk recht, aan een buitenstaander autoritatieve macht over die kerk te verlenen? Heeft een predikant het recht, aan een andere predikant dezelfde macht te verlenen over zijn gemeente als hij zelf bezit? Heeft een kerkeraad het recht, tot afgevaardigden, op wier keuze hij in 't minst geen invloed kan uitoefenen, te zeggen: nu SCHENKEN wij U dezelfde leer-, regeer- en tuchtmacht over de gemeente, als wij zelf ONTVINGEN, terwijl die afgevaardigden geheel buiten die plaatselijke kerk staan, door die gemeente (en mitsdien door God zelf) daar NIET geroepen zijn, ja die gemeente in verreweg de meeste gevallen niet eens kennen? Op bl. 30 van zijn boek zegt Ds Jansen: „De Schrift leert, dat wij het ambt niet zelf kiezen, maar dat Christus er ons toe roept door Zijn gemeente, Hebr. 5:4: En niemand neemt zichzelf die eer aan, maar die van God geroepen wordt, gelijkwerijs Aäron.“ Juist, Christus roept door Zijn gemeente. Maar bij de synodocratie krijgt de gemeente wel boven zich ambtsdragers met volledige ambtsbevoegdheid — maar de gemeente heeft hen niet geroepen, wist vóór de samenkomst van de desbetreffende meerdere vergadering niet eens, welke „ambtsdragers, toegerust met volledige leer-, regeer- en tuchtmacht“ over haar zouden gaan heersen. En als Christus niet riep, wat is dan de uitoefening van heel deze puur theoretische machts-cumulatie anders dan brutale aanmatiging?

Op deze wijze wordt de vrijheid en zelfstandigheid der plaatselijke kerken, die zelfstandige kandelaren (niet één lichter met 7 armen) uit Openb. 1:12, 13,

20, elk met een eigen door Christus geschonken licht, radicaal opgeheven en uitgeschakeld. Tot drie maal toe (1520, 1834, 1886) heeft de Here onze God Zijn kerken beïrd van het hiërarchische juk. Nu laat men het zich, op gezag van de leiding, weer rustig opleggen. Wie mee leiding geeft, zoals de schrijver van dit boek, wete toch, wat hij aandurft!

Wie in Zijn kerken Christus alleen wil laten heersen, en daarom alle papale en synodale macht boven de kerken verwerpt, kan niet verder gaan dan het praedictum van Calvijn, door de kerken hier te lande in de aanvang der Reformatie principieel aanvaard, al kwamen er in de praktijk misslagen voor. Men zag de grote betekenis van het ratificerings-recht, zoals dat b.v. gezien werd door Festus Hommius, de bekwaame bestrijder der Remonstranten, door Dr Kaasjan een der sierlijkste leden van de Dordtse Synode genoemd. Hommius zegt: „De besluiten der Concilien moeten de Kerken niet voorgehouden of opgedrongen worden als bevelen der Overheid en Perzische ordonnantien. Maar de handelingen van het gehouden Concilie moeten aan alle Kerken gezonden worden, opdat ze door haar, naar de regel van Gods Woord, onderzocht, en zo ze bevonden worden daarmee overeen te stemmen, goedgekeurd, en alzo ten laatste van de goedkeurende Kerken, gewillig en eenstemmig, niet tegen haar wil en gedwongen, aangenomen worden. Want de Kerken hebben haar conscientien aan het oordeel van haar gedeputeerden niet verbonden, noch hun volkomen macht gegeven, in haar naam al wat het zou zijn, te besluiten; maar de conscientien blijven altijd aan het enige Woord Gods verbonden en wanneer zij bevinden, dat de handelingen en besluiten van de gedeputeerden hiermee overeenstemmen, dan moeten alsdan eerst de Kerken ze voor bondig houden en toestaan.”

Een allerzwaarstgredige redenering geeft de schrijver ten beste bij art. 36 K.O. als hij vraagt: „Is het gezag van de kerkeraad over de gemeente principieel van een andersoortig karakter dan het gezag van de classis over de kerkeraad enz.” Daarop geeft Da Jansen ten antwoord: „Dat meent men wel, omdat de

lijst niet wordt doorgetrokken van de kerkeraad over de gemeente. Maar dat is een misverstand. Er is hier sprake van de vier kerkelijke samenkomsten. Stond er nu onder de kerkeraad nog een vijfde, n.l. een gemeentevergadering met eigen regeermacht, dan zou het art. moeten luiden: 't zelfde zeggen, dat de kerkeraad heeft over de gemeentevergadering, heeft de classis over de kerkeraad. Maar zulk een gemeentevergadering met eigen regeermacht kent de Schrift niet.”

Hier is echter niet alleen het Gereformeerd Kerkrecht, maar ook de logica — sit venia verbo — op hol. De schrijver wil uit art. 36 bewijzen, dat het gezag der meerdere vergaderingen een ambtelijk-bindend karakter draagt, principieel gelijk aan het ambtelijk-bindend gezag dat de kerkeraad heeft over de gemeente. Nu zegt men tot hem: hadt gij gelijk, dan moest er staan: 't Zelfde gezag dat de kerkeraad heeft over de gemeente, heeft de classis over de kerkeraad enz. Maar dat staat er niet. Juist waar het voor U op aan zou komen, dat eerste begin: „'t Zelfde gezag dat de kerkeraad heeft over de gemeente” wordt in 't artikel niet gevonden. Uw stelling gaat dus niet op. — En nu het verbluffende antwoord van Da Jansen: Ja, maar dat kan ook niet, want de gemeente is geen kerkelijke vergadering!

Ook zou Da Jansen bewaard zijn gebleven voor de foutieve verklaring van dit artikel, wanneer hij b.v. van 't geen opgemerkt is in „De Ratificering der besluiten van meerdere vergaderingen”, bl. 13—15 en de noten, waar de historie van dit artikel en de betekenis van de term „zeggen” breedvoerig met de stukken wordt aangetoond, voldoende nota had genomen.

We rekenen ons ontslagen van de taak, de onjuiste verklaring van b.v. art. 31, 50, 79 nader te toetsen — dit is al talloze malen geschied, en deze recensie zou bovendien veel te lang worden.

Wie van Da Jansen's kerkrechtelijke arbeid wil profiteren, gebruikte niet deze derde, of de tweede, maar de eerste druk. Deze derde editie is op vitale punten contrair aan de goede orde, in de gemeente van Christus te onderhouden.

P. D.

OVER DE NAAM DER KERKEN

KERKELIJK LEVEN

Blijkens art. 254 der Acta van de Synode van Groningen 1946 is aan de hoge overheid mededeling geschied, dat de kerken, die zich hebben vrijgemaakt van de zondige besluiten der synodes van 1939—1943 en 1943—1946, de aloude grondslag van het aloude kerkverband hebben bewaard, en mitsdien gebleven zijn wat ze waren, n.l. De Gereformeerde Kerken in Nederland.

Zoals uit publicaties in dit blad gebleken is, is er in verband met deze correspondentie met de hoge overheid nogal wat te doen geweest en is van de zijde der synodocraten geponoerd, dat slechts zij recht op genoemde naam zouden hebben, waarbij wij daarvan dan maar afstand zouden moeten doen, door b.v. de postale aanduiding „onderhoudende art. 31 K.O.” voortaan als een officiële te gaan beschouwen.

Voor iemand, die nuchter is, lijkt dit geschil, dat nog steeds niet tot een goed einde is gebracht, niet zo verschrikkelijk belangrijk. What's in a name? Dek de naam altijd het wezen? Is een naam nooit voor verbetering vatbaar? In een bekend rechtsgeding, n.l. dat om ons studentencorps, bleek de gedwongen naamsverandering van „Fides quaerit intellectum” in „Fides quadrat intellectum” een verbetering, zonder dat de ware „Fidelen” zichzelf daardoor als lid van een nieuw opgericht vereniging zijn gaan beschouwen. Zoals zij uitvoerig in hun Almanak 1951 motiveerden, heeft de uitspraak van het Arnhemse Gerechtshof immers hun rechtsgevoel niet kunnen bevredigen. En terecht, nu deze beslissing een onvoldoende feitelijke grondslag vermeldt voor de vraag, welke School de voortzetting is van de voor de scheuring bestaande Theologische Hogeschool van De Gereformeerde Kerken in Nederland.

En toch mogen wij dankbaar zijn, dat deze nuchterheid de wijsheid niet heeft bedrogen. Want er is in de rechtsgeschiedenis een precedent. En hoewel precedenten wel niet bindend zijn naar Nederlands burgerlijk recht, is hun rechtsgezag toch onmiskenbaar groot en zal het in het algemeen moeite kosten een rechter tot een inzicht te brengen, tegenstrijdig aan dat van vroegere beslissingen. Wat maar gelukkig is in het belang van de rechtszekerheid: Tweeërlei weegsteen is de HERE een gruwel.

In de Doleantie-tijd maakte de Ned. Herv. Gemeente te Zuidland zich vrij van de Synodale Organisatie en besloot daarna haar naam te wijzigen in: Gereformeerde Kerk te Zuidland. Een proces om de goederen volgde, dat ten nadele van de Gereformeerde Kerk werd bealst. De Rechtbank te Rotterdam overwoog bij vonnis van 3 December 1888 W. 5652 o.a. het volgende:

„Overwegende ten aanzien van de naam „Gereformeerde Kerk te Zuidland, dat het desbetreffende besluit (tot naamsverandering, L. R.), gelijk reeds hierboven werd overwogen, in verband stond en een gevolg was van instemming met het kerkeraadsbesluit tot terzijdestelling van de Synodale Organisatie, dat derhalve met die benaming niet kan zijn bedoeld een

naamswijziging van de enige te Zuidland bekende doch tot die organisatie behorende en daaronder geblevene Hervormde Gemeente gelijk ten overvloede blijkt uit het op 5 October 1887 door Notabelen der Gereformeerde Kerk genomen, hiervoren medegedeelde besluit, om voor zover de fungerende kerkmeesters waren benoemd vóór de uittreding van de kerkeraad uit het Synodale Kerkverband, tot de benoeming van nieuwe over te gaan;

dat mitsdien bedoelde naam, indien hij enige betekenis heeft, slechts kan geacht worden aan te duiden een buiten dat verband staande nieuwe gemeente, die dan echter ook alleen onder die haar gegeven en haar eniglijk toekomende en onder geen haar vreemde naam in rechte mag optreden.”

Bij deze uitspraak valt te letten op de woorden „ten overvloede”, waaruit blijkt, dat de naamswijziging na vrijmaking zonder meer reeds reden was om te beslissen, dat de gemeente uit het verband was getreden. Dit was krachtens de organisatie van de Ned. Herv. Kerk niet mogelijk dan met verlies van het recht op de goederen. Gelijk dit ook thans nog het geval is, zowel bij de huidige organisatie van de Ned. Herv. Kerk als bij de wetten in 1944 en volgende jaren van kracht geworden voor de synodocratische verbandsgemeenschap. Hetgeen van die zijde in geschillen met de gereformeerde kerken herhaaldelijk voor de rechter is geponoerd. Door te stellen, dat het verband tot het wezen van de kerk behoort, hetgeen de rechtspraak in Nederland thans vrijwel unaniem heeft ontkend voor de ongedeelde gereformeerde kerken, zoals deze tot 1944 in Nederland bestonden.

Dit laatste, gezien in het licht van de geciteerde uitspraak, geeft grond voor de conclusie, dat de synodocratische gemeenschappen een nieuw kerkgenootschap vormen in de zin van het Nederlands burgerlijk recht, daar zij voor vast en bondig zijn gaan houden, dat het verband tot het wezen van de kerk behoort.

Uit al hetwelk wij de nuchtere en wijze gevolgtrekking mogen maken, dat niet het „What's in a name”, doch het „nomen sit omen” hier op zijn plaats is. De naam zij een teken. Het teken van de voortzetting van het aloude gereformeerde kerkverband. Wij mogen eindigen met te constateren, dat deze nuchtere wijsheid gelukkig ook in onze officiële papieren te vinden is, waaruit wij aanhalen:

art. 76 Acta Synode Enschede 1945: „Besloten wordt uitdrukkelijk in de Acta op te nemen, dat de naam onzer Kerken is en blijft: „De Gereformeerde Kerken in Nederland”, zonder enige bijvoeging, en dat de distinctie „onderhoudende art. 31 K.O.” slechts een onderscheidingsteken is om verwarring te voorkomen, en dus in geen enkel opzicht iets kan of mag praedictoren.”

art. 99 Acta Synode Amersfoort 1948: „De Synode besluit, er bij de kerken op aan te dringen, de toevoeging (onderhoudende art. 31 K.O.) niet dan in noodzakelijke gevallen te gebruiken”. Mr L. ROELEVELD.

De bibliotheek van wijlen Prof. Schilder

Met dank aan de gevers laat ik hierbij de eerste verantwoording van ontvangen giften volgen:

21 Juli: W. N. te E. f 2.50; H. B. te E. f 10.—; E. C. M. d. B. te R. f 5.—, 22 Juli: N. N. te B. f 1.50; C. v. L. te Z. f 5.—; W. J. V. te R. f 2.50; F. W. te R. f 2.50; J. W. L. te L. f 25.—, 23 Juli: W. A. S. te B. f 1.—; N. N. te R. f 5.—; J. H. te L. f 5.—; M. d. B. te C. f 5.—; R. F. E. te D. f 2.50, 24 Juli: S. O. te F. f 5.40; B. G. te S. f 5.—; J. M. te R. f 5.—; E. J. W. te D. f 2.—, Totaal f 89.90.

Het verblijdt mij, dat aan de eerste oproep reeds gehoor gegeven werd.

Mijn postrekening Nr 50440 beveel ik gaarne voor dit goede doel bij U allen aan!

P. GROEN.

Predikanten-conferentie

De jaarlijkse Conferentie van de predikanten van de Gereformeerde Kerken is vastgesteld op Dinsdag 23 September aanstaande, de dag voorafgaande aan de Schooldag. Aanvang 's morgens 10.30 uur.

Plaats van samenkomst: Grote zaal van het Kerkelijk Gebouw.

De Visée zal refereren over het anthropomorphe spreken van de Heilige Schrift.

Willen alle predikanten, van wie het adres anders is dan het Handboek vermeldt, hun juiste adres opgeven aan de secretaris?

Voor het Bestuur:

K. DOORNBOS, secr.

Nagift Orgelfonds

Onder hartelijke dank ontvangen voor 't Orgelfonds f 2.50 van Mevr. M. J. M.-v. P. te Rotterdam.

P. D.

* De eenheid der kerk

Vóór de oorlog, zo vertelt Dr G. P. H. Locher in het weekblad „In de Waagschaal”, streden de West-Indonesische gemeenten in de Protestantse Kerk voor meer zelfstandigheid, ten einde naar eigen aard hun kerkelijk leven op te bouwen; dit werd haar door de leidinggeven- de Nederlands sprekende gemeenten belet, wijl zulks de eenheid der kerk zou schaden. Thans zijn de rollen omgekeerd: de Indonesische gemeenten hebben het heft in handen en houden de Nederlands sprekende gemeenten onder de duim; deze mogen geen groter zelfstandigheid ontvangen, anders wordt de eenheid der kerk geschaad.

Deze gang van zaken kan geen verwondering wekken. Zij, die in blinde ijver de institutionele eenheid najagen mogen bedenken dat in alle kerkelijke gemeenschappen, waar de hiërarchie vaste voet kreeg, de institutionele eenheid betekent: dictaat van de partij, die op 't kussen zit.

Zo, gelijk blijkt, in de Protestantse Kerk van Indonesië. Zo, trots alle reformatische concilies, in de Rooms-katholieke kerk.

Zo, ondanks bijna anderhalve eeuw protest, in de Ned. Herv. Kerk.

Gelijk dit het voornaamste struikelblok is, door de gebonden kerken opgeworpen, waartegen het „non possumus” van de vrijgemaakte kerken zich richt,

P. D.

POLITIEK EN SOCIAAL LEVEN

Gemeenschap in de arbeid

IV

3. Als humanistisch (liberalistisch en marxistisch), Rooms Katholiek Solidaristisch en Protestants Christelijk ideaal (vervolg).

Als liberalistisch ideaal. Mogelijk is er onder de lezers van ons voorgaande artikel wel iemand geweest, die voor zichzelf een vraagteken geplaatst heeft achter de ondervinding van ons artikel in dit en het voorgaande nummer, waar wij de idee van de gemeenschap in de arbeid ook aanwelen niet alleen als ideaal van het marxisme, maar ook van de humanistische stroming uit deze en de voorgaande eeuw: het liberalisme. Wanneer men het woord liberalisme hoort, denkt toch menig een aan alles behalve aan gemeenschap. Het verwijt, dat men terecht of ten onrechte vrij algemeen tot het liberalisme richt, is, dat het zo weinig sociaal en zo sterk individualistisch gericht was en is, ook in zijn nieuwere vormen. Doch welke bezwaren men ook moge inbrengen tegen het liberalisme, en ongetwijfeld zijn er zulke, die ons principieel zwaar moeten wegen, toch niet dit, dat het sterk egocentrisch gericht alleen het belang van de eigen groep voor ogen zou hebben gehad en geen begrip aan de dag zou hebben gelegd voor het sociale, gemeenschappelijke in het leven van de arbeid. Het is een mistekening van het liberalisme, wanneer men het als volgt afschildert, dat het in de praktijk doorgaans naar deze maxime zou hebben geleefd: „als ieder, zonder égards voor de gemeenschap en zonder enige centrale leiding, zijn eigen belang nastreeft, dan resulteert maximale welvaart”. Ed. van Cleeff, als aanhang van de Ordeningsgedachte stelt geen voorstander van het liberalisme, oordeelt bij alle kritiek, die hij uitbrengt in zijn studie over het Ordeningsvraagstuk „Sociaal Economische Ordening” (Van Loghum Slaterus' Uitge-

versmij. N. aan het libe „Het indivi in Nederlat het zelfs 1 soortgelijk reeds genoe de P.v.d.A. bl. 94 van d nogal sterk wordt: „W beweging, misère, sin van ondern de menselij zij men nu van de oncl listisch indi aangebrach philippica hoek, men stander nog de naam Mark en vroeger da er invloedr sociaal gev zich tot hel nen, dat w danken aan jong-liberaa aanleiding Tweede Ki adhaesiebet in 1874. Ki dat daar w in het begi de industri het meest l men ook di van jeugdi tot een gro wettelijk g arbeid inge in de Eng Zaterdag i geheel en arbeiders e in zijn „De eeuw”, we en bepleit in de dut nister Gla voor de so niet vol te extremitet zou zijn h ziet men Revolutie P. W. A. C 1886 aanw partij” toe vasteland sche revo tegen deze zich te bas van der M 168).

Leven e losgemaakt tuurrecht in navolgi belli ac j moesten w aangenom zou het n

Het opt het staatk nomisch li of het „re niet juist die naast der broe de broeder emancipeer principieel ons erkene

Wannee critiek op schiedde d de grote met name armsten e ste tienta dat uit die de industr land. Het van deze kwamen n schapszin, vrijheidsbe held aan men onaf ling of st v. d. Mar 168), mee de 18e ee